

พุทธจิตรกรรมฝาผนังประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน
ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

Buddhist Mural Paintings the History of Wat Phra That Chom Hong,
Developed in Collaboration with the Local Community in Wiang Subdistrict Thoeng District
Chiang Rai Province

นิตยา สิงขง¹, สุชัย สิริวิกุล¹

Nittaya Singkong¹, Suchai Siriravekul¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹

Corresponding Author E-mail: singkxngnitya@gmail.com

Article Info

Research Article

Received: 14/02/2026

Revised: 24/06/2026

Accepted: 26/06/2026

Published online: 29/06/2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย 3) เพื่อสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมจากประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนาม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พื้นที่การวิจัย จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดมิ่งเมือง วัดร่องขุ่น และวัดร่องเสือเต้น และประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์เกิดจากเรื่องเล่าของชาวบ้านที่พบนกหงส์ 2 ตัว อาศัยอยู่บนต้นไม้ไทร ใต้ต้นไม้พบเจดีย์โบราณ เศษอิฐและแผ่นโลหะรูปใบโพธิ์สลักพระพุทธรูปปางสมาธิ นำข้อมูลจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน และใช้เป็นแนวทางออกแบบพุทธจิตรกรรมฝาผนัง 9 ภาพ

2) วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย 5 วัด ได้แก่ วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดมิ่งเมือง วัดร่องขุ่น และวัดร่องเสือเต้น ด้วยกระบวนการวิเคราะห์ 4 ด้าน (1) ด้านรูปแบบ เป็นศิลปะพื้นบ้านล้านนาประยุกต์ (2) ด้านเทคนิค เป็นภาพบนผนังปูน บนแผ่นเฟรมใส่กรอบรูป (3) ด้านองค์ประกอบศิลป์ เป็นลายเส้นโบราณและสมัย

คำสำคัญ : พุทธจิตรกรรม, ประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์, อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

ใหม่ เทคนิคสีน้ำ สีน้ำมัน (4) ด้านคุณค่าจิตรกรรม เป็นการเล่าเรื่องประวัติความสำคัญของวัด

3) การสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมโดยจัดอบรมโครงการบรรยายให้ความรู้ เรื่องการอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในชุมชน โดยปฏิบัติตามแนวหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีประเพณีสงฆ์ พระธาตุจอมหงส์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น นำหลักธรรม แนวคิด ทฤษฎี มาพัฒนาสร้างพุทธศิลปกรรม เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน “บวร” และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา

Abstract

This research article has three objectives: 1) to study the history of the construction of Wat Phra That Chom Hong in Wiang Subdistrict, Thoeng District, Chiang Rai Province; 2) to analyze the styles and characteristics of Buddhist mural paintings in temples throughout Chiang Rai Province; and 3) to create Buddhist mural paintings depicting the history of Wat Phra That Chom Hong through a participatory process involving the local community in Wiang Subdistrict, Thoeng District, Chiang Rai Province.

The research methodology employed a mixed-methods approach, consisting of documentary research, qualitative research, field research, and action research. The study was conducted at five temples: Wat Phra Kaew, Wat Phra Singh, Wat Ming Muang, Wat Rong Khun, and Wat Rong Suea Ten. The sample population comprised 52 monks and lay participants.

The findings revealed that 1) The history of the establishment of Wat Phra That Chom Hong originates from a local legend in which villagers discovered two swans living in a banyan tree. Beneath the tree, they found an ancient stupa, brick fragments, and a Bodhi leaf-shaped metal plaque engraved with an image of the Buddha in the meditation posture. The collected information was compiled into a community history book and subsequently used as the conceptual basis for designing nine Buddhist mural paintings.

2) An analysis of the styles of Buddhist mural paintings was conducted in five temples in Chiang Rai Province: Wat Phra Kaew, Wat Phra Singh, Wat Ming Mueang, Wat Rong Khun, and Wat Rong Suea Ten. The analysis was carried out using four dimensions: (1) Stylistic Aspect: The murals reflect an adapted form of traditional Lanna folk art. (2) Technical Aspect: The paintings were created on plaster walls and on framed panels mounted within picture frames. (3) Artistic Composition: The murals incorporate both traditional and contemporary line work, utilizing watercolor and oil painting techniques. (4) Artistic Value: The murals serve as visual narratives that convey the historical background and significance of the temples.

3) The creation of the Buddhist mural paintings was carried out through a training program that provided educational lectures on the migration of people into the area, their way of life, and the occupations practiced within the community. The program emphasized adherence to Buddhist teachings

and highlighted local traditions, particularly the annual bathing ceremony of Phra That Chom Hong, as well as the preservation and continuation of local wisdom. Buddhist principles, concepts, and theories were integrated into the development and creation of Buddhist artworks. The project aimed to foster love, unity, and cooperation among homes, temples, and schools under the “Bowon” (Home–Temple–School) model, while strengthening faith and devotion to Buddhism within the community.

Keywords : Buddhist painting, History of Wat Phra That Chom Hong, By engaging with the community

บทนำ

พุทธศิลปกรรมเป็น อัตลักษณ์สำคัญของพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเผยแพร่ เป็นรากฐานสำคัญของสังคม เชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรมประเพณี ปรัชญาของพุทธศาสนาเป็นหลักในการสอนพุทธศาสนา และธรรมะแก่บุคคล เช่น พระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอด “การแสดงธรรม” ครูเป็นผู้ถ่ายทอดนักเรียน และบุคคลทั่วไปเล่าสืบต่อกัน พื้นฐานสังคมไทยมีความเป็นอยู่ลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกันเป็นหมู่คณะ วัดเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธ เป็นที่พบปะของคนในชุมชน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า งานพุทธจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดสามารถเป็นสื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่สังคมแทนการสอนด้วยวาจา จิตรกรรมล้านนาเป็นเอกลักษณ์ของช่างพื้นบ้านทางภาคเหนือมีความโดดเด่นเฉพาะตัว เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2552: 89) จิตรกรรมฝาผนังมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ 1) เพื่อประดับตกแต่งพื้นที่ 2) สอนสั่งผู้มาสักการะบูชาผ่านภาพวาดเรื่องราวพระพุทธประวัติที่สอดแทรกข้อคิดหลักคุณธรรม จิตรกรรมล้านนามีลักษณะสะท้อนภูมิหลังสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของจิตรกรท้องถิ่น คติธรรมและความเชื่อจำแนก เป็น 5 กลุ่ม คือ 1) พุทธประวัติ 2) ทศชาติชาดก 3) พระมาลัย 4) ชาดกนอกนิบาต 5) วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี มีแนวคิดสร้างสรรค์ผลงานอยู่ 3 ประการ คือ เพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สะท้อนองค์ความรู้ในแง่มุมต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) สะท้อนวิถีชีวิต 2) ความเชื่อเรื่องไตรภูมิ 3) บำรุงและสืบทอดศาสนา 4) สะท้อนความนิยมทางด้านศิลปศึกษาในแต่ละยุคสมัย (อำนาจ ขัตติชัย, เทพประวิณ จันทรแรง, และพูนชัย ปันยิยะ, 2566: 1-14)

ปัญหาของจิตรกรรมฝาผนังในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ได้แก่ การสร้างสรรค์งานตามเรื่องเล่า แต่ยังไม่มีการข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน บุคคลในชุมชนส่วนมากไม่ทราบข้อมูลประวัติศาสตร์ ขาดการสืบทอด ขาดการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้ชีวิตแบบปัจเจกบุคคลขาดความสามัคคี ขาดรากเหง้าของบรรพบุรุษ การสร้างงานพุทธจิตรกรรมขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสวัด สร้างสรรค์งานบนผนังปูน ภาพวาดบางส่วนสีจาง บางอาคารทิ้งร้าง และบางอาคารถูกทุบทิ้ง นักเรียนไม่มีหนังสือประวัติศาสตร์ชุมชนเรียน สถานศึกษาไม่มีหลักสูตรท้องถิ่น

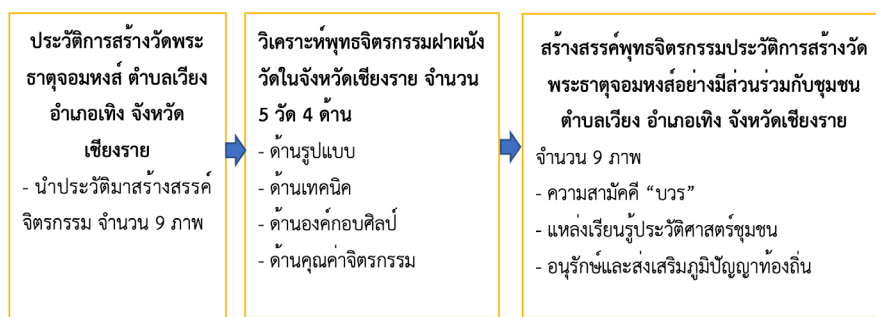
จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา 1) ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านทุ่งโห้ง ประวัติศาสตร์อำเภอเทิง และประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงราย เพื่อจัดทำหนังสือและนำข้อมูลสร้างงานพุทธจิตรกรรมฝาผนังประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์ 2) วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดมิ่งเมือง วัดร่องขุน และวัดร่องเสือเต้น ด้วยกระบวนการวิเคราะห์ด้วยกระบวนการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐาน 4 ด้าน 1. ด้านรูปแบบ 2. ด้านเทคนิค 3. ด้านองค์ประกอบศิลป์ 4. ด้านคุณค่าจิตรกรรม 3) สร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมด้วยการมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชนจัดทำโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังบนแผ่นเฟรม ขนาดความกว้าง 2.50 เมตร ความยาว 1.40 เมตร ใช้เทคนิคสีน้ำผสมขี้มันบด และสีน้ำมัน ควบคุมฝึกสอนพุทธจิตรกรรมโดยครูภูมิปัญญาเพื่อเป็นสื่อการสอนนักเรียนและชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องที่ 1 ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม และประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข รวมถึง “พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่10 การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน 1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง 3. มีงานทำ มีอาชีพ และ 4. เป็นพลเมืองที่ดี มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง” จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยเห็นความสำคัญตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเป็นคุณประโยชน์ต่อการศึกษา (จุดเน้น สพฐ, 2568-2569: 1-6) และสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้โรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อมใช้หลักสูตรทั่วประเทศในปีการศึกษา 2553 โดยกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทสำคัญ ในการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 1-15)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย
- 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย
- 3) เพื่อสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ระเบียบวิธีวิจัย

1) รูปแบบวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนาม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

(1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ

(Primary Source) ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาค้นคว้าจาก คัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส ตลอดจน วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา จารึก พับสา ใบลาน คัมภีร์ บทความ ทางวิชาการ และรายงานการวิจัย นิตยสาร ข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง กับการสร้างงานพุทธศิลปกรรมในล้านนาทั้ง ภาษาไทยและต่างประเทศ

(2) การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยภาคสนาม (Qualitative Research and Field Research)

เป็นวิธีการลงพื้นที่ภาคสนามเขตพื้นที่การวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสำรวจงานพุทธศิลปกรรมทั้งในพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกตการแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยการสำรวจชุมชนนี้ใช้วิธีพูดคุย/สอบถามจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั่วไปในเขตพื้นที่การวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลทางกายภาพพื้นฐานของชุมชนในเขตพื้นที่การวิจัย

(3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างสรรค์ (Creative Action Research-PAR) คือลงพื้นที่ภาคสนาม

เขตพื้นที่การวิจัย รวมทั้งการสนทนากลุ่มกับประชากรตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 52 รูป/คน รวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญอันเป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับงานพุทธจิตรกรรมสู่ชุมชนวัดพระธาตุจอมหงส์ ตามลำดับของวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยนี้

2) พื้นที่การวิจัย และประชากรกลุ่มตัวอย่าง

(1) พื้นที่วิจัย ได้แก่ วัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

(2) ประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายและประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 52 รูป/คน ดังนี้ 1) เจ้าอาวาส วัดพระธาตุจอมหงส์และเจ้าอาวาสวัดทุ่งโหล่ง จำนวน 2 รูป 2) ผู้นำชุมชนและคณะศรัทธาที่เกี่ยวข้อง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ จำนวน 8 คน 3) นักวิชาการด้านงานพุทธจิตรกรรม จำนวน 2 คน 4) ครูภูมิปัญญาด้านจิตรกรรม จำนวน 2 คน 5) ครูภูมิปัญญาด้านสมุนไพร จำนวน 1 คน 6) ครูโรงเรียนบ้านทุ่งโหล่ง จำนวน 3 คน 7) นักเรียน ประชาชนเข้าร่วมอบรมกิจกรรมโครงการเรื่อง โครงการเรื่อง อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 34 รูป/คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้แบ่งเครื่องมือวิจัยออกเป็น 3 ชนิด คือ 1. เอกสารขอความอนุเคราะห์การให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย 2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 3. เอกสารกำหนดการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัยมีรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินการแบ่งเป็น 6 ขั้นตอนที่สัมพันธ์กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างสรรค์งาน (Creative Action Research-CAR) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงเอกสารและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และกิจกรรมโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบและสร้างชิ้นงาน

ขั้นตอนที่ 5 ตรวจสอบชิ้นงานพร้อมการติดตั้งชิ้นงานจริง

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลขึ้นจริงกับพื้นที่งานวิจัย

5) วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย การศึกษาวิเคราะห์ผลงานสำคัญของพระพุทธรูปในเชิงคุณค่าและมิติที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมโดยมีตำนานเกี่ยวกับพุทธจิตรกรรมบนฝาผนังในระดับต่างๆ

ผลการวิจัย

1) ประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

จากหนังสือวัดทั่วราชอาณาจักรไทยค้นพบว่าเมื่อ พ.ศ. 2425 วัดพระธาตุจอมหงส์ได้ลงทะเบียนสร้างวัดและได้ขอโอนวัด พ.ศ. 2522 ในพื้นที่วัดพระธาตุจอมหงส์ หมู่ที่ 11 บ้านห้วยผึ้งที่แยกออกจากหมู่ที่ 5 บ้านทุ่งโห่ง พ่อครูประนมศักดิ์ ปัญญา (อดีตเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ปัจจุบันลาสิกขา) ได้ร่วมชุมชนสร้างเจดีย์ จากที่ชาวบ้านได้พบเห็นหงส์ 2 ตัว ตีมน้ำกลางทุ่งนาและพักบนต้นไทรอยู่บนยอดเขาทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน ชาวบ้านได้สำรวจบริเวณรอบๆ ต้นไทรพบเจดีย์ รอบฐานเจดีย์ทั้งสี่ทิศมีเศียรธูและกระเบื้องโบราณแตกหักมีใบโพธิ์ทำจากแผ่นโลหะด้านในใบโพธิ์มีพระพุทธรูปปางสมาธิ ด้วยความเคารพศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพระพุทธรูปจึงร่วมกันสร้างเจดีย์ทับรอยเจดีย์เดิม ผู้นำในการสร้าง มีจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ พ่อครูประนมศักดิ์ ปัญญา พ่อแฝง ไกลถิ่น อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 พ่ออู่ยก่า ไกลถิ่น อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11 พ่อเกียน จินะ อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 พ่อประเคน บุตรศาสตร์ และชุมชนบ้านทุ่งโห่ง ชาวบ้านได้จัดพิธีสงฆ์พระธาตุทุกวันที่ 17 เดือนเมษายน ต่อมาจึงได้สร้างโบสถ์ วิหาร ตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัด

เชียงราย

ภาพประวัติศาสตร์การสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์	หลักฐาน แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยสนับสนุนภาพ
1. เรื่อง การอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่	หลักฐาน สังคหวัตถุ
2. เรื่อง การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในชุมชน	หลักฐานจักร 4 จักร
3. เรื่อง นกหงส์ 2 ตัว	พระสุตันตปิฎก เรื่อง หงส์ชื่อสุมุขะพระสุตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค มหาหังสชาดก
4. เรื่อง ประชุมวางแผนสร้างเจดีย์	งานวิจัย เรื่อง วิเคราะห์พุทธศิลป์ล้านนากับกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กลุ่มชาติพันธุ์อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง
5. เรื่อง การปฏิบัติตามแนวหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา	หลักฐาน ศิล สมาธิ ปัญญา
6. เรื่อง บำรุงสงฆ์สาวกของพระศาสนา	หลักฐาน สารณียธรรม 6
7. เรื่อง ประเพณีสงฆ์พระธาตุจอมหงส์	หลักคำสอน “พระไตรปิฎก” พระพุทธศาสนามีคุณสมบัติอันประเสริฐ ถึง 4 ประการ
8. เรื่อง พัฒนาสร้างพุทธศิลปกรรมวัดพระธาตุจอมหงส์	ทฤษฎี “สังคมวิทยา” จำนวน 3 องค์ความรู้และคณะ
9. เรื่อง สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จิตรกรรมล้านนา	งานวิจัย เรื่อง การถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาล้านนาสู่สังคมโดยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนัง จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดมิ่งเมือง วัดร่องขุน และวัดร่องเสือเต้น ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ภาพจิตรกรรมเล่าเรื่อง
ความเป็นมาของการค้นพบพระแก้วมรกต
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 3 ภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่อง
ประวัติพระพุทธสิงหังค์
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 4 ภาพจิตรกรรมเล่าเรื่อง ประวัติผู้สร้างวัด
ได้แก่ เจ้านางตะละแม่ศรี พระมเหสีของพ่อขุนเม็งราย
มหาราช เป็นธิดาของกษัตริย์พม่า
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 5 ภาพจิตรกรรมเล่าเรื่อง นำหลักธรรม คือ ศิล
สมาธิ ปัญญาและภาพเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมเล่าเรื่อง
ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ตาราง 2 วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย จำนวน 5 วัด

ชื่อวัด	รูปแบบ	เทคนิค	องค์ประกอบศิลปะ	คุณค่าจิตรกรรม
วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย	- ศิลปะแบบพื้นบ้าน - ช่างท้องถิ่น	- จิตรกรรมขนาดใหญ่ บนฝาผนัง - ใช้ไฟผ่านกระจกสี เขียนรอบภาพวาด	- ลายเส้นสมัยโบราณ และสมัยใหม่ - สีแดงสด ตัดด้วยสีเทา อมดำ สีทอง และสีขาว	- เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพระ แก้วมรกต
วัดพระสิงค์ จังหวัดเชียงราย	- ศิลปะร่วมสมัย - ช่างท้องถิ่น - อาจารย์ปรีชา ราขวงศ์	- จิตรกรรมฝาผนัง - จิตรกรรมแกะสลัก บานประตู	- เทคนิคสีฟ้า - น้ำเงิน - สีดำ ลายคำสีทอง	- เรื่อง ประวัติของพระพุทธรูปสิงห์ และแผนผังประตูชาติทั้ง 4
วัดมิ่งเมือง จังหวัดเชียงราย	- ศิลปะชาวไทใหญ่ - ศิลปะแบบพม่า - ศิลปะล้านนา - ศิลปะเชียงแสน	- จิตรกรรมบนแผ่น เฟรม - ภาพใส่กรอบรูป - กรู๊ฟฟาเพดานแบบ ไตรภูมิและบาลีเป็นรูป หงส์ทั้งหมด 34 ตัว	- ลายเส้นสมัยโบราณ - สมัยใหม่ - เทคนิคสีสด	- เรื่อง ประวัติผู้สร้างวัดได้แก่ เจ้านาง ตะละแม่ศรี พระมเหสีของพ่อขุนเม็ง รายมหาราช เป็นธิดาของกษัตริย์พม่า เมืองหงสาวดี
วัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย	- ศิลปะลายไทย - ศิลปะล้านนา - ศิลปะร่วมสมัย - ช่างศิลปิน อาจารย์เฉลิม ชัย โฆษิตพิพัฒน์และลูก ศิษย์	- จิตรกรรมประยุกต์ - แนวคิด 3 ประการ คือ เพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ - กระจกขาวาววับ หมายถึง พระปัญญาธิ คุณของพระพุทธองค์	- โบสถ์สีขาวบริสุทธิ์สื่อ แทนพระบริสุทธิ์คุณชื่อ “White Temple” หรือ “วัดขาว” - ภายในอุโบสถจิตรกรรม ฝาผนังเน้นสีเอกรงค์ วรรณะร้อน	- จิตรกรรมมีเอกลักษณ์ประจำรัชกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล ที่ 9 - นำหลักธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา - เพื่อสืบสานงานพุทธศิลป์
วัดร่องเสือเต้น จังหวัดเชียงราย	- ศิลปะแนวประยุกต์ - ศิลปินท้องถิ่น นายพุทธา กาทแก้ว หรือ สล่านก	- ได้นำเอาผลงานของ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี มา ประยุกต์ใช้	- โทนสีน้ำเงินและสีฟ้า เป็นหลัก	- เรื่อง พุทธประวัติ มีลายเส้นสวยงาม อ่อนช้อย - สื่อแสดงถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า

สรุปวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงรายจำนวน 5 วัด จำนวน 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านรูปแบบ แบ่งเป็น 2 สาย ได้แก่ 1. สายช่าง ได้แก่ ช่างท้องถิ่นและสายศิลปิน 2. สายศิลปะ จำนวน 8
แบบ ได้แก่ ศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะล้านนา ศิลปะไทใหญ่ ศิลปะเชียงแสน ศิลปะลายไทย ศิลปะแบบพม่า ศิลปะแนว
ประยุกต์ ศิลปะร่วมสมัย

2. ด้านเทคนิค วัดพระแก้ว สร้างสรรค์ภาพขนาดใหญ่ บนผนังปูนใช้ไฟผ่านกระจกสีเขียนรอบภาพวาด วัด
พระสิงค์ สร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนผนังปูน แกะสลักบานประตู วัดมิ่งเมือง สร้างสรรค์จิตรกรรมบนแผ่นเฟรม
ใส่กรอบรูปสีทอง และกรอบไม้ วัดร่องขุน สร้างสรรค์จิตรกรรมบนผนังปูน ศิลปะแนวประยุกต์ เทคนิคไล่ระดับสีจากอ่อน

ไปเข้ม สร้างภาพมิติได้แก่ สีแดง สีส้ม สีเหลือง ตัดกระจกขาวให้มีแสงวาววับ วดร่องเสื่อเต็น สร้างสรรค์จิตรกรรมบนผนังปูนไ้ระดับสีจากอ่อนไปเข้ม สร้างภาพมิติได้แก่ สีน้ำเงิน สีฟ้า สีเหลืองทองสีแดงสีดำตัดภาพ

3. ด้านองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ การใช้ลายเส้นสมัยโบราณและสมัยใหม่ผสมผสานกับสายเส้นแนวประยุกต์ตามความถนัดของช่าง การใช้สีเหลืองทองเน้นจุดเด่นของภาพตัดกับพื้นไม้ที่มีสีดำ สีน้ำตาล สีเขียว สีฟ้า สีน้ำเงิน ใช้สีแดงสดบางพื้นที่ พื้นสีดำตัดกับสีทอง สีเอกรงค์ไ้ระดับอ่อนไปหาเข้มได้แก่ สีเหลือง สีส้ม และสีแดง ส่งให้ภาพมีมิติน่าสนใจ

4. ด้านคุณค่าจิตรกรรม ได้แก่ พุทธจิตรกรรมสื่อแสดงถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและหลักพุทธธรรมในศาสนาพุทธ มีเอกลักษณ์เฉพาะดังนี้ วัดพระแก้ว เรื่อง ประวัติความเป็นมาของพระแก้วมรกต วัดพระสิงห์ เรื่อง ประวัติของพระพุทธรูปสิงห์ และแฝงปรัชญาธาตุทั้ง 4 วัดมิ่งเมือง เรื่อง ประวัติผู้สร้างวัดได้แก่ เจ้านางตะละแม่ศรี พระมเหสีของพ่อขุนเม็งรายมหาราช เป็นธิดาของกษัตริย์พม่า วดร่องขุน เรื่อง นำหลักธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญาและเทคโนโลยี วดร่องเสื่อเต็น เรื่อง สื่อแสดงถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3) สร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมจากประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมทองอย่างมีส่วนร่วมับชุมชน ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

(1) เขียนขั้นตอนการออกแบบ โดยการจัดกิจกรรมโครงการเรื่อง อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น บรรยายประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมทอง ร่วมกันสรุปชื่อเรื่องและออกแบบภาพประวัติวัดพระธาตุจอมทอง โดยมี พระครูสังฆรักษ์ ประสิทธิ์ สิทธิเมธีเจ้าอาวาสวัดพระธาตุจอมทอง เจ้าอธิการปฏิพัทธ์ อริยชัย เจ้าอาวาสวัดบ้านทุ่งไ้โข้ว พ่อประนมศักดิ์ ปัญญา ผู้อำนวยการ คณะครู นักเรียน ครูภูมิปัญญาสมุนไพร ครูภูมิปัญญาจิตรกรรม นักวิชาการ อบต. เวียงเทิง ชุมชนผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ

ภาพที่ 7 พ่อประนมศักดิ์ ปัญญา บรรยาย
เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านทุ่งไ้โข้ว
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 8 ชุมชนร่วมกันออกแบบภาพวาดตาม
เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านทุ่งไ้โข้ว
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 9 ชุมชนร่วมกันออกแบบภาพวาดตาม
เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านทุ่งไหล่
ที่มา : นางสาวนิตยา สิ่งของ

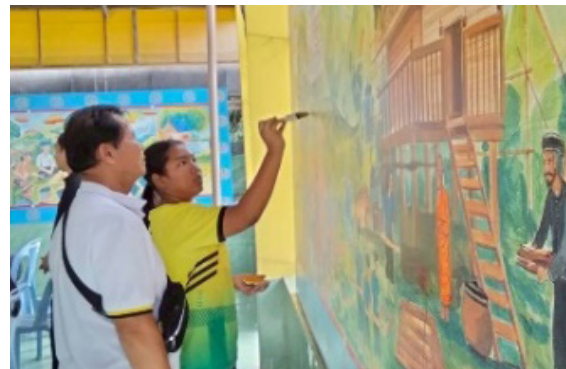

ภาพที่ 10 ครูภูมิปัญญาด้านจิตรกรรมศึกษาข้อมูล
สมุนไพรจากครูภูมิปัญญาท้องถิ่น
ที่มา : นางสาวนิตยา สิ่งของ

(2) เขียนขั้นตอนการสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมโครงการเรื่อง อนุรักษ์และส่งเสริม
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอนผู้ร่วมโครงการพิมพ์ภาพลายคำ รูปนกกหงส์รอบชิ้นงาน เทคนิคการถ่ายทอดครูภูมิปัญญาถ่ายทอด
เทคนิคการระบายสี ครูสอนนักเรียนระบายสี นักเรียนสอนน้อง ผู้ปกครอง ชุมชนผู้สนใจระบายสี จนสำเร็จทั้ง 9 ภาพ

ภาพที่ 11 ครูภูมิปัญญาด้านจิตรกรรมสอนผู้เข้าร่วม
อบรม
ที่มา : นางสาวนิตยา สิ่งของ

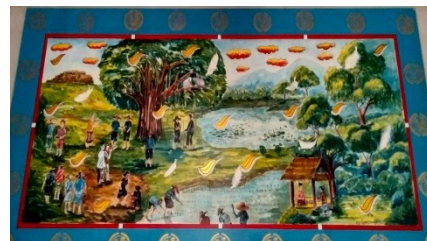
ภาพที่ 12 ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมสร้างสรรค์ภาพ
จิตรกรรม
ที่มา : นางสาวนิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 13 การอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 14 การดำเนินชีวิตและการ
ประกอบอาชีพในชุมชน
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 15 นกกหงส์ 2 ตัว
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 16 ประชุมวางแผนสร้างเจดีย์
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 17 การปฏิบัติตามแนวหลัก
คำสอนของพระพุทธศาสนา
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 18 บำรุงสงฆ์สาวกของพระ
ศาสนา
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 19 ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ
จอมหงส์
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 20 เรื่อง พัฒนาสร้างพุทธ
ศิลปกรรมวัดพระธาตุจอมหงส์
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 21 สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
จิตกรรมล้านนา
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ได้นำการศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตรกรรม จำนวน 5 วัด ในจังหวัดเชียงรายมาบูรณาการสร้างภาพ 9 ภาพ เชิญช่างท้องถิ่นหรือครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการฝึกทักษะศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะล้านนา ศิลปะร่วมสมัย ใช้เทคนิคสรรค์ภาพขนาดใหญ่บนแผ่นเฟรม ใช้ศิลป์แนวประยุกต์สร้างภาพมิติ ได้แก่ สีน้ำเงิน สีฟ้า สีเหลืองทอง สีแดง องค์กรประกอบศิลป์ใช้ลายเส้นสมัยโบราณและสมัยใหม่ผสมผสานกับสายเส้นแนวประยุกต์ตามความถนัดของช่าง และผู้เข้าร่วม คุณค่าจิตรกรรมนำหลักธรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยมาสนับสนุนบรรยายภาพแฝงความรู้ มีเอกลักษณ์ ตน คือ ภาพลายคำเป็นนกกหงส์รอบภาพ เรื่อง ประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ต.เวียง อ.เทิง จ.เชียงราย

(3) เขียนขั้นตอนการประเมินกิจกรรมโครงการเรื่อง อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์ จำแนกโดยเพศหญิงเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าเพศชาย จำแนกโดยอายุ อายุ 9-12 ปี มากที่สุด จำแนกโดยการศึกษา ระดับประถมปีที่ 3-6 คิดเป็นร้อยละ 65.39 มากที่สุด จำแนกโดยอาชีพเป็นนักเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.39

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ/ความเข้าใจ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 52 คน คิดเป็นร้อยละและหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น เกณฑ์การประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอบรมโครงการดังนี้

ตารางที่ 3 ผู้เข้าร่วมโครงการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ/ความรู้/ความเข้าใจ/การนำความรู้ไปใช้
จำนวน 52 คน ดังนี้

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ/ความรู้/ ความเข้าใจ/การนำความรู้ไปใช้					ร้อยละ	คะแนนเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
	5	4	3	2	1			
1. ด้านวิทยากร	50	2	-	-	-	99.23	49.61	มากที่สุด
2. ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร	46	2	2	2	-	95.38	47.69	มาก
3. ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่	45	5	2	-	-	96.53	48.26	มาก
4. ด้านความรู้ความเข้าใจ	49	1	2			98.07	49.03	มากที่สุด
5. ด้านการนำความรู้ไปใช้	52	-	-	-	-	100.00	50.00	มากที่สุด
รวม							97.84	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ/ความเข้าใจ/การนำไปใช้ต่อ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนก
โดยประเด็นความคิดเห็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.84 มีค่าเฉลี่ย 48.91 แปลผลอยู่ใน
ระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1) ประวัติศาสตร์การสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ได้ภาพจิตรกรรม
ฝาผนังบนแผ่นเฟรม จำนวน 9 ภาพ ได้แก่ ภาพที่ 1 เรื่อง การอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านทุ่งโห่ง ภาพที่ 2 เรื่อง การดำเนิน
ชีวิตและการประกอบอาชีพในชุมชน ภาพที่ 3 เรื่อง นกหงส์ 2 ตัว ภาพที่ 4 เรื่อง ประชุมวางแผนสร้างเจดีย์ ภาพที่ 5 เรื่อง
การปฏิบัติตามแนวหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ภาพที่ 6 บำรุงสงฆ์สาวกของพระศาสนา ภาพที่ 7 ประเพณีทรงน้ำ
พระธาตุจอมหงส์ ภาพที่ 8 พัฒนาสร้างพุทธศิลปกรรมวัดพระธาตุจอมหงส์ ภาพที่ 9 สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จิตรกรรม
ล้านนา สอดคล้องกับทฤษฎีสังคมวิทยาไปใช้ในชีวิตจริง 1) วิเคราะห์ปัญหาสังคม: เช่น ความไม่เท่าเทียมกันและผลกระทบ

2) วิเคราะห์วัดจำนวน 5 วัดในจังหวัดเชียงราย สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรม
ประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์ได้ ดังนี้ เป็นฝีมือช่างพื้นบ้านที่ร่วมกันวาดด้วยแรงศรัทธา เล่าเรื่องราวความเป็นมาของ
ประวัติศาสตร์ของสถานที่วัด ฝีมือจิตรกรท้องถิ่นที่ผสมผสานลายเส้นสมัยโบราณและสมัยใหม่ เทคนิคการใส่กรอบรูป
เป็นเอกลักษณ์ประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นำหลักธรรมสนับสนุนงานจิตรกรรม สื่อแสดงถึง
ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรื่อง การสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยจากประเพณี
ล้านนา พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังช่างในสมัยโบราณมีความรู้เรื่องจิตรกรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง
รักษาเทคนิคงานนี้จึงพอทราบวิธีการสร้างจิตรกรรมไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครวิทย์ หวานจริง เรื่อง จิตรกรรม
ล้านนา สู่อารยธรรมศิลปกรรม (2545: 18) พบว่า จิตรกรรมฝาผนังล้านนาในบริบทเกี่ยวกับประวัติ คามเป็นมา
ลักษณะ รูปแบบ เทคนิควิธีการ องค์ประกอบ ตลอดจนคติความเชื่อ สื่อผสม โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับ

จิตรกรรมฝาผนัง ล้วนมา เพื่อให้เป็นสื่อสมัยใหม่เผยแพร่ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ได้สอดคล้องกับ วรินทรรัตน์ พุทธศาสน์ ทิพวรรณ ทั้งยังมี เกี่ยวกับพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมล้านนา (2565: 1-15)

3) พุทธจิตรกรรมจากประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมทองอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ผู้เข้าร่วมโครงการได้สร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังด้วยแผ่นเฟรม ด้วย เทคนิคลายคำ การวาดภาพระบายสี ผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านโดยมีครูภูมิปัญญาเป็นผู้ให้ความรู้และการใช้เทคนิคองค์ประกอบศิลป์ บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างความรัก ความศรัทธา ความสามัคคี การสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมฝาผนังประวัติวัดพระธาตุจอมทอง เป็นประโยชน์แก่มวลชน สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคตต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง วิเคราะห์และคัดเลือกภูมิปัญญาล้านนา และจัดระบบหมวดหมู่ไว้เพื่อเป็นฐานความรู้ แสวงหาวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสมอันจะสามารถต่อยอดองค์ความรู้และประยุกต์ใช้ในสังคมและวัฒนธรรมภูมิปัญญาเดิมของล้านนาคืนสู่ถิ่นกำเนิด ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยปราชญ์อาวุโสของแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับ พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ วีระพงษ์ แสงชูโต (2557: บทคัดย่อ) หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สอดคล้องกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2536: 15) และสอดคล้องกับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามทบพาสาคัญ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนการนำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (2551: 1-15) WHO and Unicef การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เป็นแนวทางที่เน้นให้ชุมชนหรือกลุ่มคนที่ถูกวิจัยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การระบุปัญหา การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการนำผลไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (WHO and Unicef, 1978: 11)

องค์ความรู้จากงานวิจัย

- 1) ได้หนังสือ เรื่อง ประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงราย ประวัติศาสตร์อำเภอเทิง ประวัติศาสตร์บ้านทุ่งโง้ง (บ้านทุ่งหงส์)
- 2) ได้นำข้อมูลพุทธจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดเชียงราย จำนวน 5 วัด เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมประวัติวัดพระธาตุจอมทอง และเป็นข้อมูลทางเอกสารที่ศิลปิน ช่างฝีมือ สามารถศึกษาได้และนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนางานด้านพุทธจิตรกรรม
- 3) ได้จัดกิจกรรมโครงการเสริมสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ครูภูมิปัญญา ระดมความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ในการสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุจอมทอง ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย
- 4) ได้ภาพจิตรกรรมฝาผนัง จำนวน 9 ภาพ พร้อมนำหลักธรรม แนวคิด ทฤษฎี พระไตรปิฎก และงานวิจัยสนับสนุน
- 5) ได้วัดพระธาตุจอมทองเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชุมชน
- 6) เผยแพร่ผลงานต่อสาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศผ่านสื่อออนไลน์
- 7) อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และประวัติศาสตร์อันดี

ภาพที่ 22 องค์ความรู้จากงานวิจัย
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

การเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยในรูปแบบหนังสือ และรูปแบบหนังสือออนไลน์

หนังสือ เรื่อง ประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงราย ประวัติศาสตร์อำเภอเทิง ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านทุ่งโง้งมีทั้งหมด 8 บท ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงราย บทที่ 2 ประวัติศาสตร์อำเภอเทิง บทที่ 3 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านทุ่งโง้ง (ทุ่งหงส์) บทที่ 4 ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านทุ่งโง้ง (บ้านทุ่งหงส์) บทที่ 5 ประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีต่อพุทธศาสนา บทที่ 6 ประวัติวัดบ้านทุ่งโง้งและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีต่อพุทธศาสนา บทที่ 7 ประวัติการศึกษาไทยและประวัติโรงเรียนบ้านทุ่งโง้ง บทที่ 8 การสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมฝาผนังประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์ มอบให้กลบองค์การศาสนา องค์การศึกษา สภาวัฒนธรรมอำเภอเทิง นายชูชีพ พงษ์ไชย ผู้ว่าราชการอำเภอเทิง และนายเอนก ปันทะยม นายอำเภอเทิง และนำเนื้อหาจากหนังสือดังกล่าวมา สร้างสรรค์ภาพวาดจำนวน 9 ภาพ โดยนำแนวคิด ทฤษฎี หลักธรรม และงานวิจัยประกอบภาพเพื่อสื่อธรรมและสั่งสอน

ภาพที่ 23 หนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน
หมายเลข ISBN 978-616-629-793-5
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

ภาพที่ 24 คิวอาร์โค้ดหนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน
หมายเลข ISBN 978-616-629-793-5
ที่มา : นิตยา สิ่งของ

สรุป

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธจิตรกรรมฝาผนังประวัติวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย” พบว่า 1) นำข้อมูลประวัติศาสตร์การสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย มาเขียนหนังสือเรื่อง ประวัติศาสตร์เชียงราย ประวัติศาสตร์อำเภอเทิงประวัติศาสตร์บ้านทุ่งโหล่ง (ทุ่งหงส์) และนำมาสร้างสรรค์ภาพพุทธจิตรกรรมได้ จำนวน 9 ภาพ 2) วิเคราะห์รูปแบบการสร้างพุทธจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดเชียงราย จำนวน 5 วัด นำแนววิเคราะห์มาบูรณาการสร้างสรรค์ภาพ 9 ภาพ ได้แก่ เชิญช่างท้องถิ่นหรือครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้ความรู้ฝึกปฏิบัติศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะล้านนา และศิลปะร่วมสมัย นำเทคนิคสร้างสรรค์ภาพขนาดใหญ่ ภาพประวัติศาสตร์สำคัญของวัด สร้างสรรค์จิตรกรรมบนแผ่นเฟรม สร้างสรรค์จิตรกรรมศิลป์แนวประยุกต์ สร้างภาพมิติโดยใช้สีน้ำเงิน สีฟ้า สีเหลืองทองสีแดงสีดำตัดภาพ องค์ประกอบศิลป์ ได้ใช้ลายเส้นสมัยโบราณและสมัยใหม่ผสมผสานกับสายเส้นแนวประยุกต์ตามความถนัดของช่างและของผู้ร่วมสร้างงาน คุณค่าจิตรกรรม ได้แก่ พุทธจิตรกรรมสื่อแสดงถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแผ่ปรัญญาและหลักพุทธธรรมในศาสนาพุทธ มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละวัด 3) สร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมจากประวัติการสร้างวัดพระธาตุจอมหงส์อย่างมีส่วนร่วมด้วยชุมชน ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ออกแบบสร้างสรรค์ภาพพุทธจิตรกรรม จำนวน 9 ภาพ โดยใช้กระบวนการจัดกิจกรรมโครงการ อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นบุคคลในชุมชนได้รับความรู้ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ได้บูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นตามจุดเน้น สพฐ. สร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังด้วยแผ่นเฟรมเทคนิคภาพลายคำรูปนกหงส์รอบภาพตัดกับพื้นสีน้ำเงิน การวาดภาพระบายสีผสมผสานภูมิปัญญาชาวท้องถิ่น บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ได้ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน “บวร” สร้างความรัก ความสามัคคีในชุมชนสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนศรัทธาในพุทธศาสนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

- 1) ส่งเสริมการศึกษาศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และการฝึกอบรมวิชาชีพด้านทัศนศิลป์ขั้นพื้นฐาน ด้านจิตรกรรมไทย จิตรกรรมล้านนาและจิตรกรรมท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่
- 2) ศึกษาชุมชนนิพนธ์เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยเชิงสืบสานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังที่สามารถบ่งบอกถึงความรู้ ประสบการณ์ วิวัฒนาการของแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2552). **ทฤษฎีสังคม**. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, และวีระพงษ์ แสง-ชูโต. (2557). **การถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญา ล้านนาสู่สังคมโดยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์เชียงใหม่.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2552). **กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2552). **เรื่องที่ 4 จิตรกรรมไทย จิตรกรรมและศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2569). **จุดเน้น สพฐ**. กระทรวงศึกษาธิการ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กระทรวงศึกษาธิการ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- วรินทร์รัตน์ พุทธอาสน์. (2565). **จิตรกรรมล้านนา สู่การสร้างสรรคศิลปะสื่อผสม**. คณะสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อำนาจ ขัดวิชัย, เทพประวิณ จันทร์แรง, และพูนชัย ปันธิยะ. (2566). **พุทธจิตรกรรมล้านนาคตินธรรมและความเชื่อสู่การสร้างสรรค ผ่านจิตรกรรมฝาผนัง**. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษาวิจัย. 14 (1), 1. Link : <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/258308/176258>
- อัศวินีย์ หวานจริง. (2545). **การสร้างสรรคจิตรกรรมไทยจากประเพณีล้านนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- WHO and Unicef. (1978). **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2568, จาก https://search.sca_esv=a24914ecfd1c384e&q.